

Gespreksavond Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden met de agrarische sector

29 mei 2024
Boerinn, Kamerik

De bestuurlijke gebiedsavond op 29 mei 2024 is georganiseerd om als waterschap te luisteren naar de boeren en is in overleg met vertegenwoordigers van de boeren georganiseerd. Op deze avond is waterschap Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) in gesprek gegaan met melkveehouders uit het westen van haar beheergebied. Ongeveer 90 boeren waren op de bijeenkomst aanwezig, waaronder vertegenwoordigers van de LTO en de collectieven. Het waterschap was met het voltallige college van dijkgraaf en hoogheemraden (dagelijks bestuur) aanwezig. Verder waren er een aantal algemeen bestuurders en ambtenaren voor de diverse onderwerpen. In dit verslag wordt een beeld gegeven van de avond en de onderwerpen die aan bod kwamen.

De vragen die aan de thematafels leefden onder de boeren, hebben we in dit verslag opgenomen. De meeste vragen hebben we voorzien van een zo goed mogelijk antwoord. Specifieke vragen die slechts betrekking hebben op één bedrijf/persoon zijn in dit verslag niet opgenomen. Hiervoor wordt contact opgenomen met de betreffende boeren. Vragen binnen het verslag waar nog geen antwoord op is, hebben meer tijd en zoekwerk nodig om tot een goed antwoord te komen. De antwoorden op deze vragen worden te zijner tijd in onze nieuwsbrief, de @grarier, gedeeld.

De actiepunten en dilemma's die we op deze avond opgehaald hebben, zullen binnen het college besproken worden. Hierop komen we in het najaar terug en de voortgang wordt in de nieuwsbrief @grarier gepubliceerd.

Aanvang van de avond

Bij de ontvangst vond direct al een eerste kennismaking plaats tussen de boeren, het bestuur en de medewerkers van het waterschap. Het eerste onderwerp van gesprek was voor velen hetzelfde: het is nog erg nat op het land. Een boer gaf aan dat de bijeenkomst niet alleen interessant was om met het waterschap in gesprek te gaan, maar ook als netwerkbijeenkomst voor boeren onderling heel interessant was. Je kunt op deze bijeenkomst ook andere boeren spreken over deze specifieke onderwerpen. Dat was ook zichtbaar aan de hoeveelheid onderlinge gesprekken tussen boeren. Na deze eerste kennismaking loopt de zaal vol voor het plenaire deel van de avond.

Corine van den Berg opende als onafhankelijk voorzitter de avond. Ze geeft aan dat het voor de boeren een onzekere tijd is en dat deze avond vooral georganiseerd is om te luisteren naar de vragen die leven onder de boeren. HDSR zal op deze avond dus vooral luisteren, in gesprek gaan en waar gewenst toelichting geven. De onderwerpen van de avond zijn in samenwerking met enkele vertegenwoordigers bepaald.

Jeroen Haan (dijkgraaf HDSR) en Thomas van Rossum (LTO Woerden) gaven een welkomstwoord. Hierin maakten zij duidelijk waarom deze avond is georganiseerd. Thomas van Rossum geeft aan dat er veel speelt bij de boeren. Het is belangrijk om deze onderwerpen duidelijk bij het waterschap neer te leggen en hier constructief met elkaar over in gesprek te gaan. Jeroen Haan vervolgd door aan te geven dat het belangrijk is dat we naar elkaar luisteren. We komen elkaar veel tegen en hebben elkaar nodig. Hierbij gaan veel dingen goed, maar het is belangrijk om in te gesprek te gaan en te luisteren naar wat er nog niet goed gaat.

Toelichting uit het gebied

Dick Gijsbert van der Horst (Collectief Rijn, Vecht en Venen)

Met het collectief zorgen we voor natuur- en landschapswaarden en een betere waterkwaliteit. Dit doen we in samenwerking met veel agrariërs. Voor de bescherming van de natuur is het goed als er beter gemaaid en gebaggerd wordt. Nu merken we dat ondanks dat wij in het gebied veel doen voor de natuur, de rivierkreeft opkomt en steeds meer schade toebrengt aan de sloten en de oevers. Mijn vraag aan het waterschap is dus: hoe gaan we om met de rivierkreeft? En wie gaat ervoor zorgen dat ze worden weggevangen?

Thomas van Rossum (LTO Woerden)

Het verlies van de derogatie en het verbreden van bufferstroken komt hard aan bij de boeren. Daarnaast is er veel frustratie over de aanwijzing van nutriënt verontreinigde (NV) gebieden. Wij vragen ons af of HDSR wel voldoende inspraak heeft geleverd en welke gegevens HDSR heeft aangeleverd bij de aanwijzing van deze gebieden. Ook willen wij dat HDSR de gegevens beter onderzoekt en een eigen berekening maakt van het aandeel van de landbouw in de nutriëntbelasting. Dit heeft Waterschap Amstel, Gooi en Vecht ook gedaan en zien we bij ons ook graag gebeuren.

Reino van der Louw (Collectief Lopikerwaard)

Allereest wil ik zeggen dat er veel dingen goed gaan: de buitendienst is goed aanspreekbaar, de rattenvangers zijn benaderbaar en het waterschap is flexibel in de schouw. Dit helpt in het vertrouwen in het waterschap.

Maar: In de Lopikerwaard zijn we niet blij met de gang van zaken over wateroverlast. Veel watergangen zijn van de veehouder. Wij zijn van mening dat als het heel hard regent, het water uit het stedelijke gebied direct wordt afgevoerd via onze sloten. Dit betekent voor ons, als boeren, dat het water in de polder langer blijft staan en dat er ook stedelijk water de polder instroomt. Dit is niet altijd even schoon en willen we hier niet hebben. De polders worden dus door het waterschap gezien als bufferlocatie. Dit kost ons opbrengst, dus mijn vraag is wanneer het waterschap gaat betalen voor deze 'dienst'?

Bij een peiling onder de aanwezigen gaven vrijwel alle deelnemers aan ook last hebben van de rivierkreeft, een groot deel van de boeren zit in een NV-gebied en vrijwel iedereen heeft problemen door bufferstroken.

Toelichting vanuit HDSR (Hoogheemraad Gijs Stigter)

Kader Richtlijn Water (KRW)

Gijs Stigter legt kort uit dat de KRW een Europese richtlijn is voor het verbeteren en beschermen van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en grondwater. Onderdeel hiervan is een verplichte bescherming tegen achteruitgang. Omdat we niet in alle sloten uitgebreid kunnen monitoren, zijn 30 grote wateren aangewezen als KRW-waterlichaam. Hier rapporteert HDSR over richting Europa. Deze 30 grote wateren vormen ongeveer 5% van de watergangen van HDSR. De kleinere watergangen wateren af op deze grote watergangen en hebben dus invloed op de kwaliteit van die wateren. Boeren beheren een groot deel van deze kleinere watergangen in het beheergebied. We staan hiervoor dus samen aan de lat.

Uit de zaal komt het geluid dat boeren zich bedonderd voelen door het nieuws omtrent de waterkwaliteit. De boeren krijgen de schuld van de slechte waterkwaliteit. Vervuiling door overstorten wordt nu de boeren aangerekend, net als het verontreinigde water uit stedelijke en natuurgebieden.

Nutriënt verontreinigde (NV) gebieden

Omdat op sommige plekken nog te veel nutriënten in de KRW-wateren aanwezig zijn, zijn de NV-gebieden door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) aangewezen. Die aanwijzing vindt plaats aan de hand van de afwateringsgebieden op de KRW-waterlichamen en de nutriëntbelasting vanuit de landbouw. Als het KRW-waterlichaam niet voldoet aan de stikstof en/of fosfor richtwaarden én als het aandeel van de landbouw in de nutriëntbelasting met deze nutriënten groter is dan 19%, wordt het gehele gebied aangewezen als NV-gebied. Het ministerie heeft deze aanwijzing gedaan op basis van een bronnenstudie met data uit 2010-2013. In 2024 wordt er in opdracht van het ministerie van LNV door de WUR een nieuwe bronnenanalyse gedaan en komen er andere maatregelen voor fosfor. Bij deze laatste adviseert het waterschap.

Meerdere aanwezigen reageren op het verhaal. De gebruikte foto in de presentatie komt uit het veengebied. In dit gebied komen veel nutriënten uit andere bronnen dan de landbouw, zoals uit het veen, stedelijk gebied of natuurgebieden. Daarnaast geven meerdere boeren aan niet te geloven dat de nutriënten uit hun percelen uitspoelen. Zij halen meer van het land dan dat zij erop brengen en vragen zich af waarom de goeden lijden onder de slechten.

Rivierkreeften

Het waterschap ziet ook dat er een groot probleem is met rivierkreeften. Het probleem is alleen dat het waterschap er niks mee mag doen. De verantwoordelijkheid voor de aanpak van de rivierkreeften ligt bij het ministerie van LNV. Daarom is onder andere besloten een brandbrief naar het ministerie van LNV te sturen.

Bij een pilot in Zegveld worden wel rivierkreeften gevangen in het hoofdwatersysteem. Het effect op de populatie is wel merkbaar maar verdere effecten nog niet. Deze pilot wordt doorgezet omdat de lange termijn effecten nog onbekend zijn.

Een aanwezige geeft aan dat de kreeften de grond omwoelen en zo zorgen dat de nutriënten in het water komen. Dit is vooral fosfor. Hij vraagt zich af of er een correctie komt van de NV-gebieden voor deze kreeften.

Gijs Stigter legt uit dat fosfaat in sloten vrij komt uit de sliblaag door de bacteriën in deze sliblaag. Onder zuurstofloze omstandigheden zorgen zij dat gebonden fosfaat vrijkomt. We kunnen dit gezamenlijk verminderen door sloten bij voorkeur te baggeren voordat deze door kroosbedekking zuurstofloos worden.

Baggeren

Baggerwerkzaamheden zorgen in het veengebied soms voor ingestorte slootwanden, hierdoor verliezen boeren land. Een aanwezige geeft aan dat dit komt doordat de legger in 2012 is aangepast, hierbij zijn de taluds te steil in het bestek komen te staan en is de slootbodem te diep. Volgens de boer doen aannemers hun werk goed (conform legger), maar stortten de oevers toch in doordat deze te steil zijn voor de slappe veengrond. Verder zijn er ook vragen bij de rekenmethode om te bepalen wanneer gebaggerd moet worden.

Thematafels

Na het plenaire deel van de avond hebben de aanwezige boeren zich verspreid over de verschillende thematafels waar zij met ambtenaren en bestuurders in gesprek konden gaan over de verschillende uitdagingen in het gebied. De stemming bij de gesprekken aan de tafels was goed en respectvol, al werden op sommige onderwerpen wel stevige gesprekken gevoerd. Onder de aanwezigen was wel enige scepsis over wat deze avond oplevert. Zo gaf een boer aan dat hoewel deze avond zorgt voor meer begrip over waar regels vandaan komen, dat de praktijk hierdoor niet verandert. Een andere boer zei dat we nu vooral heel veel praten, maar dat het nog hopen is dat men er wat van meeneemt.

Daarnaast leeft onder de boeren het gevoel dat het waterschap ze niet serieus neemt. Zo kregen meerdere boeren de indruk dat het waterschap met twee maten meet waarbij voor boeren strengere regels gelden dan voor het waterschap zelf of natuurbeheerders. Ook zouden boeren meer betrokken willen worden bij de projecten van het waterschap. Zij zien veel dingen verkeerd gaan en vinden het frustrerend dat wanneer zij hier dingen over melden er niets mee wordt gedaan.

Onderstaand een overzicht van de belangrijkste punten die per thematafel besproken zijn, dit overzicht is niet compleet: aan de tafels is meer gezegd dan in het verslag is opgenomen.

Waterbeheer

Uit de gesprekken aan deze tafel bleek dat voor de boeren een gelijke behandeling heel belangrijk is: gelijke monniken, gelijke kappen. Volgens de boeren moet er ook gekeken worden naar nutriënten in het water van natuurgebieden.

Vraag: Wat is het verschil in waterkwaliteit tussen natuurgebieden en het omliggende gebied en wordt er ook gekeken naar nutriënten in natuurgebieden?

Het waterschap werkt eraan om de waterkwaliteit specifiek in de natuurgebieden in beeld te brengen. Dit doen we omdat de standaard monitoring hier geen inzicht in geeft. De standaard monitoring geeft enkel inzicht in de waterkwaliteit in de zogenoemde 'afvoergebieden', ook wel: de toestroomgebieden

naar de grote (KRW) watergangen. Er zijn 60 afvoergebieden in het beheergebied van HDSR. In deze afvoergebieden maken we nu dus nog geen onderscheid tussen agrarisch grondgebruik en natuurgebied. Omdat we dit onderscheid wel willen kunnen maken, monitoren we samen met de natuurorganisaties de waterkwaliteit in de natuurgebieden. Ook formuleren we verbetermaatregelen. Het streven is om ieder jaar circa 3 natuurgebieden onder de loep te nemen en inzicht te krijgen in de huidige situatie van de waterkwaliteit en verbetermaatregelen.

Er zijn ook zorgen over het effect van het vergroten van de natuur in de polders. Zoals over de effecten van de mest van een toom ganzen op de waterkwaliteit en de verspreiding van ziekteverwekkers. Daarnaast zijn er ook zorgen over schaalvergroting, wat leidt tot minder aandacht en zorg voor het in stand houden van het landschap met landschapselementen. Elementen die juist zo waardevol zijn voor het vergroten van de biodiversiteit.

De weersomstandigheden van de afgelopen periode zijn extreem. Niet eerder voorgekomen, aldus een gepensioneerd boer. Er is begrip voor de natte situatie buiten.

Vraag: Hadden we niet kunnen wachten met zomerpeil instellen? Het is nu nog natter dan dat het al was.

Bij het omschakelen van winterpeil naar zomerpeil wordt, voor zover mogelijk, door HDSR geanticipeerd op de lokale weers- en terreinomstandigheden (binnen de kaders van het peilbesluit). In veel peilbesluiten staat opgenomen dat we moeten omschakelen tussen maart tot mei. Dit jaar zijn we, vanwege de vele neerslag in de winter en het voorjaar, zo laat mogelijk overgegaan tot het zomerpeil.

Peilbesluiten

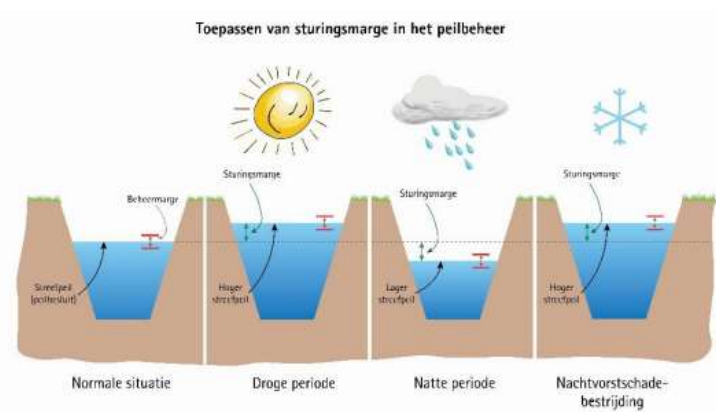
Bij de tafel peilbesluiten zijn geen specifieke vragen gekomen over peilbesluiten. Wel kwam er een vraag over de mogelijkheden om weersafhankelijk te sturen, bijvoorbeeld door het peil in droge zomers wat hoger zetten.

Vraag: Wat zijn de mogelijkheden om weersafhankelijk te sturen?

Het handhaven van het peil gaat onder normale omstandigheden gepaard met peilfluctuaties. Deze fluctuaties zijn het gevolg van de aan- en afvoer van water en weersomstandigheden. De peilbeheerder heeft de ruimte om binnen de beheermarge het peil te laten fluctueren. In de meeste peilbesluiten is deze beheermarge afgesproken op 5 cm boven en 5 cm onder het streefpeil.

Naast de beheermarge is het ook mogelijk om een sturingsmarge af te spreken in het peilbesluit. Deze sturingsmarge geeft het waterschap de mogelijkheid om tijdelijk hoger of lager te sturen dan het streefpeil om te reageren op of anticiperen op weersomstandigheden zoals neerslag, droogte en wind. Zo kan bijvoorbeeld worden voorgemalen als er regen wordt voorspeld om het peil te laten uitzakken. Ook kan in natte perioden het water in een bovenstrooms gelegen peilgebied worden vastgehouden, om het risico op wateroverlast in lager gelegen peilgebieden te beperken. Deze marges moeten echter wel ruim van tevoren worden ingesteld om effectief te zijn.

De sturingsmarge kan ook worden toegepast voor andere doeleinden zoals: nachtvorstschadebestrijding, aanvoer van water voor beregening en extra aanvoer in gebieden met een infiltratiesysteem om de bodemdaling te verminderen.

Baggeren

De meeste gesprekken aan deze thematafel gingen over het baggeren van de tertiaire watergangen en de schouw. Uit de gesprekken bleek dat bij sommige boeren de veenbodem van de sloot omhoogkomt en zodoende het gewenste profiel niet behaald kan worden. Daarnaast gaven boeren aan dat bagger in de sloot benodigd is voor de biodiversiteit, op de veenbodem is dit echter niet altijd aanwezig. Mag er in dit geval minder worden gebaggerd?

Rivierkreeften

De boeren geven aan dat zij zich met beheerpakketten, zoals ecologisch slootschonen, inzetten voor het verbeteren van de waterkwaliteit en dat dit vervolgens door de rivierkreeften teniet wordt gedaan. De boeren zouden graag zien dat zij straks niet ook verantwoordelijk worden gehouden voor de schade van rivierkreeften aan de waterkwaliteit.

Vraag: Waarom worden de rivierkreeften door muskusrattenbestrijders terug gegooid?

[De wetgeving schrijft voor dat levende bijvangst moet worden teruggezet.](#)

Kan het waterschap de uitheemse rivierkreeften bestrijden met een organisatie, zoals de muskusrattenbeheer?

[De verantwoordelijkheid voor het bestrijden van de uitheemse rivierkreeften ligt bij LNV. Bij LNV wordt op dit moment gekeken welke vangtuigen ingezet kunnen worden door waterschappen, hierbij gaat het om selectieve vangtuigen voor rivierkreeften. Hoe HDSR hier verder invulling aan gaat geven is nog niet bekend, aangezien het behoorlijk veel geld kan gaan kosten. De opdracht van muskusrattenbeheer is het beheren van de muskusrat en beverrat populatie, ze hebben geen tijd en capaciteit om rivierkreeften erbij te nemen als taak.](#)

Waterkwaliteit/KRW

Uit de gesprekken aan deze thematafel komt naar voren dat veel boeren graag in gesprek gaan over de waterkwaliteit en bereid zijn om een steentje bij te dragen. Hiervoor mist echter nu bij de boeren nog het inzicht in de staat van de waterkwaliteit in hun directe omgeving. Ze horen landelijk dat het allemaal zo slecht is en dat het Rijk daarom maatregelen neemt die hun treffen, maar eigenlijk weten ze helemaal niet hoe het nou zit met de waterkwaliteit in hun polder. Daar zijn ze wel in geïnteresseerd. Ook willen boeren graag weten wat het verschil is in waterkwaliteit tussen natuurgebieden en het omliggende gebied.

Vraag: Hoe kan ik als boer bijdragen aan inzicht in de waterkwaliteit?

[HDSR onderzoekt de waterkwaliteit graag samen met agrariërs en vrijwilligers, door te meten. Daarom nodigen wij u van harte uit om mee te doen aan het project de Bloeiende boerensloot \(informatiepagina\).](#)

Daarnaast ontbreekt de kennis over wat ze precies kunnen doen. Hier ligt voor HDSR een kans voor samenwerking. De meeste boeren willen best meedenken in wat zij kunnen doen om de waterkwaliteit te verbeteren. Daarvoor is wel inzicht nodig in de waterkwaliteit bij hen in de buurt én inzicht in de maatregelen die nodig zijn om het te verbeteren. Men gaat hier graag over met ons in gesprek.

Vraag: Wat is het nut en de noodzaak van een helofytenfilter om erfafspoelwater te reinigen?

[Uit STOWA-onderzoek blijkt dat de zuiverende werking van helofytenfilter te weinig robuust, betrouwbaar en stabiel is \(STOWA\). HDSR pleit daarom voor een het inrichten van een "Goed Boerenerf". Door het erf slim in te richten wordt het erfafspoelwater zoveel mogelijk gescheiden in een schone en een vuile stroom. De vuile stroom wordt opgevangen in bijvoorbeeld de mestkelder en de schone stroom mag ongezuiverd geloosd worden op de sloot.](#)

[Uit een recent onderzoek van de Aeres Hogeschool blijkt dat helofytenfilters een zuiverende werking hebben. Echter, uit dit onderzoek blijkt ook dat sloten met vervuild erfafspoelwater tot wel een factor 10 hogere P-concentraties hebben \(ook na het helofytenfilter\) dan in een sloot zonder vervuild erfafspoelwater \(h2owaternetwerk.nl\)](#)

De effecten van ganzen op de waterkwaliteit leeft ook onder de boeren. Uit de gesprekken kwamen de volgende vragen naar voren:

Vraag: Kan het waterschap iets doen aan de ganzen?

Sinds de invoering van de Kaderrichtlijn Water is al geconstateerd dat de doelen van de Natuurbeschermingswet (nu opgenomen in de Omgevingswet) en de Vogel en habitatrichtlijn waarin het leefgebied van vogels wordt beschermd soms kan botsen met het bereiken van de doelen voor de Kaderrichtlijn Water. Als waterschap hebben we hier weinig tot geen invloed op. Waterschappen kunnen hooguit bij het Rijk en de provincie aankloppen dat in bepaalde gebieden grote populaties (water)vogels het bereiken van KRW-doelen in de weg staan door bijvoorbeeld hun nutriëntenvracht. Dit speelt in het werkgebied van HDSR hooguit lokaal, niet op de schaal van de KRW-waterlichamen. Waterschappen hebben geen bevoegdheid om maatregelen te nemen om de populatie (water)vogels te verminderen om daarmee de nutriëntenvracht van die vogels te beperken. Wel kunnen we als waterschap in sommige gebieden bij de inrichting van het watersysteem en de oevers ervoor zorgen om het minder aantrekkelijk wordt voor bepaalde soorten vogels om zich daar op te houden.

Vraag: Kunnen de KRW-doelen worden aangepast voor de achtergrondbelasting? Mogen de KRW-doelen worden aangepast of gecompenseerd voor bijvoorbeeld ganzen?

Bij de afleiding van de KRW-doelen mag rekening gehouden worden met achtergrondbelasting van natuurlijke oorsprong. In de praktijk betekent dit dat bepaald wordt wat de nutriëntenvracht is die van nature in het oppervlaktewater komt. Als deze vracht tot hogere nutriëntenconcentraties leidt dan de streefwaarden van nutriënten voor een gezonde ecologische toestand, dan mogen deze streefwaarden naar boven bijgesteld worden. Omdat dit de laagst haalbare concentratie zonder menselijke invloed is. In het werkgebied van HDSR is in het veenweidegebied sprake van natuurlijke achtergrondbelasting die voornamelijk het gevolg is van veenafbraak. De achtergrondbelasting is echter niet zo hoog dat dit leidt tot overschrijding van de huidige streefwaarden van de nutriënten. In ons werkgebied zijn deze streefwaarden haalbaar en in een aantal gebieden al bereikt.

Vraag: Zijn ganzen die poepen in de oever een probleem voor de waterkwaliteit?

Er zijn onderzoeken bekend waarbij er een grove inschatting kan worden gemaakt van de bemestingsbijdrage van verschillende type watervogels in grote gebieden, waaronder ganzen (EmissieRegistratie; Deltares; NMI Agro).

Voor meer specifieke bijdrage van belasting op regionale schaal (polder, peilgebied, sloot) zijn niet of nauwelijks gegevens bekend. Potentieel is het zeer lokaal een aanzienlijke bron in de tijd dat de trekvogels Nederland aandoen.

NV-gebieden/bufferstroken

Op deze tafel kwamen met name vragen over waarom een gebied is aangewezen als NV-gebied. Vanuit het waterschap is de procedure van toekenning uitgelegd, met de toevoeging dat die procedure voor velen vragen oproept. De uitleg hierover is te vinden onder het kopje 'Toelichting vanuit HDSR'. Daarnaast leefden er vragen over het effect van bufferstroken en minder mest op land brengen. Er is gesproken over het effect van minder mest op het land brengen in relatie tot problematiek van uitspoeling van fosfor naar het oppervlaktewater.

Afsluiting

Dijkgraaf Jeroen Haan sloot de avond af met de conclusie dat we vanuit onze gezamenlijke betrokkenheid bij het gebied een goed gesprek hebben gehad, waarin naar elkaar is geluisterd. De aanwezige boeren en bestuurders hadden duidelijke boodschappen en vragen. Er zijn open gesprekken gevoerd, waarin soms gezamenlijkheid is gevonden en soms verschillende perspectieven en belangen duidelijk werden. De Dijkgraaf ziet de gesprekken deze avond als een wederzijdse uitnodiging om hier na deze bijeenkomst, zowel op de bedrijven als op gebiedsavonden en op het waterschapskantoor, mee door te gaan.